

Buurttheologie

Deel 8

Terugblik & tussenstand

Buurttheologie (46)

Het menselijk tekort.

Het gesprek tussen de buurt en buurttheologie is in volle gang. Er wordt over en weer heel wat uitgewisseld en overgelegd. Mooi! Maar er sluimert aan de kant van buurttheologie hierbij enig ongenoegen. Het gaat wel erg veel over de problemen in de buurt, die wij met elkaar dan moeten zien op te lossen. Hierdoor verbleekt de dankbaarheid en verdampst de vreugde. De lol gaat uit de ontmoeting. Het wordt wat vermoeiend om telkens weer te horen: Wat vind jij? En hoe ga jij daarmee om? De uitkomst komt zo helemaal bij ons te liggen. Alsof het allemaal van onszelf afhangt en van onze keuzes en van onze waarden. Maar zijn wij bij onszelf wel in goede handen?

Wat er in de gesprekken naar voren komt, stemt onze blik op de mens van vandaag in ieder geval niet al te vrolijk. Dat hoeft ons ook weer niet al te zeer te verbazen. We beleven vandaag de dag immers wat wel lijkt op een collectieve excuuscultuur. Sorry voor dit, oprechte excuses voor dat en diepgemeende verontschuldigingen voor nog weer iets anders. Onderzoeksbureaus en -raden, parlementaire enquêtes en allerlei waakhonden van overheidswege buitelen over elkaar heen om alle misstanden bloot te leggen, deze aan de kaak te stellen en daarvoor excuses te vragen. *Black Lives Matter*, #Metoo, excessief geweld in Indonesië volgens de een maar oorlogsmisdaden volgens de ander, het welkom of liever het gebrek daaraan van de KNIL-militairen in Nederland, de toeslagenaffaire, het Groninger gas, de aanpak van de coronacrisis, de klimaatcrisis, de stikstofcrisis, de wooncrisis, het slavernijverleden van Nederland – de lijst van akelige kwesties groeit bijna met de dag. En deze was al zwaar van nationale trauma's als Srebrenica en de holocaust van ook Nederlandse Joden (alleen al in Amsterdam keerden 65.000 Joden niet terug). Het is de vraag wat al onze excuses teweegbrengen. Nog al eens vinden de beoogde ontvangers van de spijtbetuigingen woorden alleen te weinig of goedkoop, waarmee de noodzaak van het excuus nog maar eens temeer wordt onderstreept en de wonden nog dieper blijken.

Onze collectieve schaamte neemt dus bijna met de dag toe. Mensen maken fouten. Mensen falen. Doen ze dat in het hele land, dan zullen ze de buurt ook niet overslaan. Het mag dan ook geen wonder heten dat de gevolgen van het menselijk tekort een prominente rol spelen in de gesprekken tussen de buurt en buurttheologie.

Mensen moeten van hun fouten willen leren en velen doen dat ook. Toch is het de vraag of het er gezien dit alles wel inzit dat wijzelf onze problemen gaan oplossen. Zoals gezegd, dit alles heeft iets vermoeiends. In bepaalde buurten worden miljoenen gepompt, zonder dat dit veel soelaas lijkt te bieden. Projecten komen en gaan, maar wat is uiteindelijk het resultaat van alle inspanningen? Rapporten wijzen steeds weer opnieuw aan wat er allemaal beter had gekund en ongetwijfeld ook beter had gemoeten. Maar zijn we niet blind voor de diepste oorzaak van al het slechte nieuws? Met andere woorden, kunnen wij verwachten dat wij mensen die de problemen veroorzaakt hebben diezelfde problemen nu ook gaan oplossen?* Een mens kan zichzelf toch moeilijk aan zijn eigen haren het moeras uittrekken?

* Dit is een variant op wat Albert Einstein (1879 – 1955, briljant natuurkundige) ooit heeft gezegd: We kunnen onze problemen niet oplossen met hetzelfde denken dat die problemen juist heeft veroorzaakt (“We cannot solve our problems with the same thinking we used when we created them.”).

Buurttheologie (47)

Tegendraadse adviezen.

Het gesprek tussen buurt en buurttheologie lijkt geregeld een rondgang langs slecht nieuws. Als reactie op het tekortschieten van ons mensen is Nederland breed een hele excuuscultuur ontstaan. Het woord buurt lijkt soms synoniem met woorden als 'foutenfestival' of 'problemencircus'.
Wat nu?

De buurt heeft hulp nodig.

Nu kunnen mensen deze behoefte op veel verschillende manieren ervaren.

Mensen kunnen hun nood aan support bijvoorbeeld diep en existentieel beleven. Ze voelen zich dan ontredderd en machteloos onder de druk van alles wat op hen afkomt en van hen wordt gevraagd en op zichzelf teruggeworpen en aangewezen.

Ook Jezus kwam dit veel tegen: Toen hij de mensenmenigte zag, voelde Hij medelijden met hen, omdat ze uitgeput en hulpeloos waren, als schapen zonder herder.* Hij nodigde deze mensen uit om hem als steun en toeverlaat te omarmen: Kom allen bij mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, ik zal jullie rust geven.**

Dit is wat de kerk het goede nieuws noemt. Het is nieuws, omdat veel mensen dit niet meer of nog niet weten. En het is goed nieuws, omdat Jezus onze vermoeidheid en lasten van ons wegneemt en ons in ruil laat genieten van zijn vrede. Jezus geeft niet alleen hulp. Hij biedt ook zichzelf aan als steun en toeverlaat. Dit goede nieuws gaat over wat Jezus heeft gedaan, nu doet en nog zal doen. Hij neemt zo bezorgdheid, angst en onvrede van ons af en zorgt voor uitzicht en hoop en voor nieuwe inzichten voor hoe nu verder.

Van goed nieuws word je blij. Goed nieuws verdrijft je zorgen.*** En dit goede nieuws is voor iedereen in de buurt. Maar niet iedereen zal (vooralsnog) hierop in willen gaan. Maar daarmee komt aan het gesprek tussen buurt en buurttheologie geen einde, zo hebben we geregeld kunnen zien. Buurttheologie blijft de buurt in gesprek brengen met Jezus en Jezus met de buurt. En dit driegesprek geeft mooie resultaten. Aan de hele buurt reikt buurttheologie adviezen van Jezus voor een beter leven aan. Buurttheologie is niet in het leven geroepen om de plaats van de kerk in de buurt in te nemen, maar om christelijke inspiratie en wijsheid de buurt in te dragen.

In de vorige blog is Albert Einstein aangehaald. Met hetzelfde oude denken dat ons juist in de problemen bracht, kun je diezelfde problemen niet oplossen. Er is iets anders nodig: anders kijken, anders denken en anders doen. Nieuw denken dat de buurt en haar bewoners anders benadert en anders analyseert en een andere weg uit de problemen wijst.

Vandaar dat de adviezen van buurttheologie nogal tegendraads zijn. Bijvoorbeeld, bij eenzaamheid de raad om te gaan danken. Tegenin een buurtcultuur van vrijpostige boosheid de indringende vraag stellen of we op deze manier onze vrijheid niet op het spel zetten. In #Metoo-discussies aandacht voor onze collectieve blinde vlek: de machinaties van foute machten. Polarisatie en discriminatie uit de buurt uitroken met de pertinente weigering om over elkaar te oordelen. En een voorwaardelijke opvoedingscultuur uitdagen met het instrument van de onvoorwaardelijke liefde.

Ja, dit is allemaal inspiratie van Jezus. Het is anders; het is meer dan het gewone; het is creatief, onverwacht en vaak verrassend. En het doet ook een beroep op ons collectieve geheugen dat nog steeds het verlangen levend houdt naar het verloren paradijs. Vandaar dat zoveel mensen Jezus' grootste troef, de liefde, herkennen. Jezus en de buurt raken elkaar wel degelijk.

* Matteüs 9:36.

** Matteüs 11:28.

*** Matteüs 6:25-34 en Filippenzen 4:4-7.

Buurttheologie (48)

Perspectief.

Wij schrijven juli/augustus 2022, het tijdvak waarin boze boeren met trekkers snelwegen blokkeren om voorgenomen overheidsbeleid inzake de stikstofcrisis te keren. De algemene klacht van de boeren is dat hun geen perspectief wordt geboden. Is dit nu louter een boerenmanier om de boerenzaak te bepleiten of is hier meer aan de hand? Buurttheologie vermoedt dat laatste. Het zijn immers niet alleen boeren die roepen om perspectief (vertrouwen in de toekomst). Hetzelfde speelt ook in de buurten van ons land. De opeenstapeling van crises maakt dat veel mensen in de buurt in de overlevingsmodus gaan. En zoals we al eerder hebben gezien is boosheid en blameren van anderen dan nooit ver weg. Geen wonder dat het gebrek aan perspectief ook kan worden geduid als een gebrek aan vertrouwen in de overheid en in de instituties in het algemeen.

In deze situatie kan Buurttheologie perspectief te bieden, niet alleen met tegendraadse adviezen (Buurttheologie (47)) maar ook met het uitzicht dat wij in de buurt niet alleen staan en aan onszelf zijn overgeleverd. Op het moment dat wij verlegen zijn om vertrouwen en houvast, is het aan Buurttheologie om de gesloten hemel boven de buurt te openen. Zoals al vaker in dit gesprek opgemerkt, zit niet iedereen in de buurt hierop te wachten. En dat is nog mild uitgedrukt. Maar in tijden van een existentieel ervaren gebrek aan perspectief kan een open hemel niettemin van grote betekenis worden.

Mensen vragen waarom buurttheologie zo volhardend met de adviezen van Jezus achter de buurt aan komt dragen. Wat moeten we anno 2022 nog met een Jezus? Wel, omdat we in de buurt misschien wel om goede raad verlegen zitten? Omdat niemand anders de mens beter kent dan hij? En niemand zo creatief en wijs is dan hij?

Wijzen op een open hemel boven de buurt waaronder wij mogen leven is proberen mensen eraan te herinneren dat er zoiets bestaat als de trouw van God. Dat is over perspectief spreken. In dit licht kunnen we misschien ruimte vinden om boosheid te laten varen, onze teleurstellingen en ons eigen onvermogen onder ogen te zien om vervolgens moed te vatten om nieuwe wegen in te slaan. Immers, moed en een nieuwe verantwoordelijkheid gedijen slecht onder wantrouwen zonder perspectief. Maar als we in staat zouden zijn om de hemel boven ons te zien open kieren, dan kan het besef gaan gloren dat ons leven en welzijn niet alleen van onszelf afhangen. We zijn niet alleen en hoeven het niet te doen louter met onze eigen wijsheid.

Als zij niet bij tijd en wijle de vinger legt bij spiritualiteit, zou buurttheologie geen buurttheologie zijn. Met een open oog voor spiritualiteit kan de buurt ook makkelijker de vacatures voor dankbaarheid en blijdschap (Buurttheologie (46)) opnieuw gaan invullen.

Buurttheologie (49)

Ander vaatje.

Wat moeten we anno 2022 nog met een Jezus? Voor velen in de buurt is Jezus onbekend of hooguit iemand van mensen van vroeger en niet relevant voor het hier en nu. Brengt Jezus soms een oplossing voor de stikstofcrisis?

Intussen gaan er steeds meer stemmen op die pleiten voor het uitrangeren van wat in de wandelgangen neoliberalisme heet. Kort gezegd is neoliberalisme dat we zo veel mogelijk overlaten aan de vrije markt met als bijkomend gevolg dat veel zo niet alles in geld en tijd wordt uitgedrukt. Wat niet loont, valt dan al snel buiten de prijzen. Deze praktijken werden door velen in de westerse wereld als even zovele messiassen begroet. Maar we komen er zo langzamerhand achter dat het neoliberalisme niet alleen materialisme en consumentisme aan de ene kant en individualisme en eigenbelang aan de andere kant in de kaart speelde, maar ons daarnaast ook met een fors aantal crises heeft opgezadeld. Wat kun je ook anders verwachten als consumenten en 'ik eerst' vrij spel krijgen?

Onderhand lijkt de wal het schip te keren, al dan niet met behulp van de rechter die niet toestaat dat de natuur nog langer wordt geslachtofferd aan ons winstbejag. En dus is goede raad duur.

Het gevaar is nu dat we alleen aan crisismanagement gaan doen om de vele crises het hoofd te bieden. Lekker pragmatisch, maar niet getuigend van veel visie. Terecht willen veel mensen dan ook dieper doortasten naar wat de crises in de eerste plaats heeft veroorzaakt. En dat leidt hoe dan ook vroeger of later naar een confrontatie met de spoken van vrijheid, eigenbelang en consumentisme. Die confrontatie zal bitter zijn omdat het een confrontatie is met onszelf en wat ons dierbaar is. Solidariteit is prima, maar wat als dat betekent dat ikzelf fors moet inleveren? Dit inleveren is op de keper beschouwd inleveren van vrijheid en interen op eigenbelang. Wil dat gebeuren dan moet een mens daartoe gedwongen worden.

Nu is het goed mogelijk dat moeder natuur deze dwang wel gaat uitoefenen. Maar het kan ook anders. En hier komt de relevantie van Jezus om de hoek kijken voor mensen die zo hechten aan hun vrijheid en eigenbelang. Een vrij leven waarin jijzelf floreert is namelijk de specialiteit van Jezus en een van de kwaliteiten van de christelijke traditie. Ik weet dat de PR van de christelijke traditie vroeger en nu van een zodanig belabberde kwaliteit is geweest dat dit niet meer bekend is. Ik weet dat de praktijken van de kerk ook niet veel reclame voor Jezus op hebben geleverd. Toch is het maar hoe je ernaar kijkt. Ik schreef hierboven dat een vrij leven waarin jijzelf floreert de specialiteit van Jezus en een van de kwaliteiten van de christelijke traditie is. Stel dat dit waar is – in ieder geval is volgens onverdachte getuigen de westerse cultuur van vrijheid, gelijkheid en broederschap zwaar schatplichtig aan haar christelijke wortels – dan staat het neoliberalisme te kijk als een gecorrumpeerde versie van het origineel en is herbronnen, opnieuw ontdekken, van wat Jezus zegt en doet, nog niet zo'n gek idee.

Buurttheologie gaat ervoor.

Buurttheologie (50)

Klimaatverandering.

Niet lang geleden kwam Erik Borgman in de buurt. Borgman is theoloog. Geen buurttheoloog, maar hij liet zien hoe drassig de grond van het hedendaags neoliberalisme, waarop de hedendaagse buurten in Nederland zijn gebouwd, is geworden. Een avond lang bekritiseerde hij het denken dat productie en drukte verafgoodt. Werk, werk, werk was lang de slogan van politiek Nederland en druk, druk, druk typeert al decennia de Nederlandse ziel. Onze hang naar resultaten brengt in zijn kielzog een onwrikbaar geloof in maakbaarheid met zich mee. Het wrange resultaat hiervan wordt onder meer zichtbaar en vooral voelbaar in geïnstitutionaliseerd wantrouwen en controledwang uit angst voor misbruik van gemeenschapsgelden. Protocollen worden belangrijker dan mensen, gaan een eigen leven leiden en verstikken medemenselijke creativiteit omdat instanties immers op resultaat en niet op menselijkheid worden afgerekend. En wie in dit alles niet kan meedoen, heeft een probleem dat hijzelf maar moet zien op te lossen.

Zo tekende Borgman, als we hem tenminste goed hebben begrepen, in schrille kleuren een genadeloos klimaat, waarin wantrouwen en angst worden georganiseerd om onze winsten te maximaliseren. Ik vind er wel trekken van de straatcultuur in terug. Op straat geldt in de buurt het recht van de sterkste en wordt zwakheid niet gewaardeerd, laat staan dat zij kan meedoen. Wie in dit verhaal de nuance mist, heeft denkelijk gelijk. Het marktdenken heeft onze welvaart bijvoorbeeld geen windeieren gelegd. Al kon niet iedereen profiteren en is volgens recent onderzoek de ongelijkheid in ons land nog groter dan gedacht en heeft marktdenken een verwoestende werking op de zorg. Wie ondanks successen voor de welvaart vindt dat de neoliberale cultuur ons in werkelijkheid heel veel welzijn kost, heeft bepaald geen ongelijk.

Wat nu?

Cultuurverandering heeft te maken heeft met verandering van mensen en bij voorkeur met de transformatie en vernieuwing van ons hart. En laat dat laatste nu de specialiteit en kwaliteit van Jezus zijn! Hij heeft zijn levensveranderende Geest naar de wereld gestuurd om ons de ogen te openen voor de menselijke maat, naar een woord van Jezus dat de armen van geest alle geluk van de wereld hebben.* Met arm van geest verheerlijkt Jezus niet armoede zonder meer maar de armoede van geest. Hij tekent met andere woorden verzet aan tegen mensen die overtuigd zijn van hun eigen kunnen, de maakbaarheid van de wereld en die daarom het leven in eigen hand nemen. Armen van geest hebben hun leven niet in eigen hand, laat staan het leven van anderen en ze weten dat. Daarom leren ze anders kijken en anders leven, met genade en dankbaarheid. En dat zal de buurt veranderen.

Wat één woord van Jezus al teweeg zou kunnen brengen. Gelukkig zijn er nog veel meer...

* Matteüs 5:3

Buurttheologie (51)

Winstgevend.

Deze buurttheologie wordt geboren in een kwetsbare buurt. Dat betekent dat deze buurttheologie als vanzelf gaat staan naar kwetsbare onderwerpen. Maar wat als je nu niet kwetsbaar volop in het bloeiende leven staat? Wat heeft deze buurttheologie je dan te zeggen? Kortom, hoe inclusief is buurttheologie eigenlijk?

Deze vraagstelling werd in Buurttheologie (42) al aangestipt. Maar ze komt hier in het licht van de laatste blogs nog in een wat ander daglicht te staan. De vraag 'Wat heb ik er eigenlijk aan?' klinkt ons al snel zo logisch en praktisch (of vertrouwd?) in de oren, dat we niet meer horen wat hier de eigenlijke vraag is. Het is de vraag naar winst, naar wat buurttheologie mij oplevert en wat ze nog kan toevoegen aan mijn leven, waarmee ik mijn toch al succesvolle leven nog succesvoller kan maken.

Dit lijkt onvervalst marktdenken dat meer met neoliberalisme dan met buurttheologie te maken heeft. Buurttheologie beoogt in ieder geval wat anders dan winst maken voor jezelf. Buurttheologie is uit op winst voor de ander. En volgens Jezus* is juist winst voor de ander ook winstgevend voor jezelf. Maar je komt dus niet uit bij winst voor de ander, als je focus primair winst voor jezelf is. Bij focus op winst voor jezelf, staat de ander al snel op verlies. Maar bij focus op winst voor de ander win je ook zelf.

Een echte win-winsituatie dus.

Daarom is buurttheologie inclusief voor iedereen in de buurt.

* Jezus zei: "Geven maakt gelukkiger dan ontvangen."
(Handelingen 20:35)